

Satversmes tiesa

Kopsavilkums

• Lieta Nr. 2022-33-01 •

18.10.2023.

Aizliegums karavīram būt par politiskās partijas biedru atbilst
Satversmei

Satversmes tiesa 2023. gada 18. oktobrī pieņēma spriedumu lietā Nr. 2022-33-01 “Par Militārā dienesta likuma 10. panta otrās daļas un 15. panta pirmās daļas 1. punkta atbilstību Latvijas Republikas Satversmes 91. panta pirmajam teikumam un 102. pantam”.

APSTRĪDĒTĀS NORMAS

Militārā dienesta likuma 10. panta otrā daļa nosaka: “Karavīram ir tiesības būt par biedru tādās biedrībās un nodibinājumos, kurām nav politiska rakstura, kā arī dibināt karavīru biedrības un nodibinājumus un piedalīties citos nepolitiskos pasākumos, ja šāda darbība netraucē dienesta pienākumu izpildi.”

Militārā dienesta likuma 15. panta pirmās daļas 1. punkts nosaka, ka karavīram ir aizliegts veikt politisko darbību, pievienoties arodbiedrībām, organizēt streikus un piedalīties tajos.

AUGSTĀKA JURIDISKA SPĒKA NORMAS

Latvijas Republikas Satversmes (turpmāk – Satversme) 91. panta pirmais teikums: “Visi cilvēki Latvijā ir vienlīdzīgi likuma un tiesas priekšā.”

Satversmes 102. pants: “Ikvienam ir tiesības apvienoties biedrībās, politiskās partijās un citās sabiedriskās organizācijās.”

LIETAS FAKTI

Lieta ierosināta pēc fiziskas personas pieteikuma. Pieteikuma iesniedzēja ir profesionālā dienesta karavīrs, kura vēlas būt par politiskās partijas biedru. Taču

apstrīdētās normas aizliedz viņai vienlaikus būt karavīram un politiskās partijas biedram.

Pieteikuma iesniedzēja uzskata, ka apstrīdētās normas nesamērīgi ierobežo viņas tiesības uz biedrošanās brīvību, jo pastāvot saudzējošāki līdzekļi. Proti, likumdevējs esot varējis pieņemt tādu regulējumu, kas karavīram ļautu būt par politiskās partijas biedru, bet ierobežotu viņa iespējas aģitēt vai citādi īstenot politisko darbību dienesta vietā.

Apstrīdētās normas arī pārkāpjot tiesiskās vienlīdzības principu, jo šāds aizliegums neesot noteikts valsts pārvaldes darbiniekiem un valsts dienestā nodarbinātajiem, kas piedalās sabiedrības drošības un kārtības nodrošināšanā, zemessargiem un rezerves karavīriem. Atšķirīgā attieksme esot noteikta, pārkāpjot labas likumdošanas principu, kā arī tai neesot objektīva un saprātīga pamata.

TIESAS SECINĀJUMI

Satversmes tiesa visupirms vērtēja apstrīdēto normu atbilstību Satversmes 102. pantā ietvertajām tiesībām uz biedrošanās brīvību.

Spriedumā secināts, ka aizliegums karavīram būt par politiskās partijas biedru ir noteikts, lai Nacionālie bruņotie spēki, kuru sastāvā karavīri ietilpst, būtu politiski neitrāli. Nacionālo bruņoto spēku politiskā neitralitāte ir vērsta uz politiskās jomas un militārās jomas nodalīšanu. Tā ierobežo gan Nacionālo bruņoto spēku iesaisti politiskajos procesos, gan Nacionālo bruņoto spēku izmantošanu tajos. Tāpat Nacionālo bruņoto spēku politiskās neitralitātes mērķis ir novērst šķelšanos karavīru starpā. Nacionālo bruņoto spēku politiskā neitralitāte veicina sabiedrības uzticēšanos tiem. Satversmes tiesa atzina, ka Nacionālo bruņoto spēku politiskā neitralitāte veicina valsts aizsardzības funkcijas efektīvu izpildi un tādā veidā tiek nodrošināta demokrātiskas valsts iekārtas un sabiedrības drošības aizsardzība. [13.]

Satversmes tiesa secināja, ka nav saudzējošāku līdzekļu, ar kuriem leģitīmos mērķus varētu sasniegt vismaz tādā pašā kvalitātē. Vērtējot pieteikumā norādīto alternatīvo līdzekli – regulējumu, kas karavīram ļautu būt par politiskās partijas biedru, bet ierobežotu viņa iespējas aģitēt vai citādi īstenot politisko darbību dienesta vietā –, secināts: ierobežojums, kas liegtu karavīram iespējas aģitēt vai citādi īstenot politisko darbību dienesta vietā, gan varētu novērst šķelšanos

karavīru starpā, bet ļautu līdzvērtīgā kvalitātē sasniegt tikai vienu no politiskās neitralitātes mērķiem un nenodrošinātu vienlīdz efektīvu valsts aizsardzības funkcijas izpildi. [15.]

Spriedumā atzīts, ka labums, ko sabiedrība gūst no karavīram izvirzītās politiskās neitralitātes prasības, ir lielāks par nelabvēlīgajām sekām, kas karavīram rodas no apstrīdētajās normās noteiktā aizlieguma būt par politiskās partijas biedru. Karavīram, ņemot vērā tam uzticēto uzdevumu būt valsts aizstāvim, jāievēro profesionālisms un neitralitāte un jānodrošina Latvijas valsts un tās demokrātiskās iekārtas aizsardzība neatkarīgi no politiskās sacensības. Apstrīdētās normas nodrošina to, ka sabiedrība var uzticēties karavīriem un Nacionālajiem bruņotajiem spēkiem, kā arī paļauties, ka valsts aizsardzība tiks īstenota visas sabiedrības, nevis tikai konkrētās politiskās partijas pārstāvētās sabiedrības daļas interesēs. Turklāt esošajā ģeopolitiskajā kontekstā nepieciešamība pēc politiski neitrāliem Nacionālajiem bruņotajiem spēkiem ir īpaši izteikta. Satversmes tiesa arī secināja, ka likumdevējs nav pilnībā ierobežojis karavīra politiskās tiesības, un karavīrs var paust savu politisko nostāju. [16.]

Līdz ar to Satversmes tiesa atzina, ka apstrīdētās normas atbilst tiesībām uz biedrošanās brīvību.

Pēc tam Satversmes tiesa vērtēja apstrīdēto normu atbilstību Satversmes 91. panta pirmajā teikumā ietvertajam tiesiskās vienlīdzības principam. Spriedumā secināts, ka pieteikumā identificētās personu grupas - valsts pārvaldes darbinieki un valsts dienestā nodarbinātie, kas piedalās sabiedrības drošības un kārtības nodrošināšanā, zemessargi un rezerves karavīri – attiecībā uz dalību politiskajā partijā nav salīdzināmas tiesiskās vienlīdzības principa aspektā. Līdz ar to Satversmes tiesa atzina, ka apstrīdētās normas atbilst arī tiesiskās vienlīdzības principam. [17., 18.]

- **Satversmes tiesa nosprieda:**

atzīt Militārā dienesta likuma 10. panta otro daļu un 15. panta pirmās daļas 1. punktu, ciktāl šīs normas aizliedz karavīram būt par politiskās partijas biedru, par atbilstošu Latvijas Republikas Satversmes 91. panta pirmajam teikumam un 102. pantam.

Satversmes tiesas spriedums ir galīgs un nepārsūdzams un stājās spēkā tā publicēšanas brīdī.

